PORTRETI FILOZOFIJE:
HEIDEGGER, JASPERS, ARENDT

Boško Pešić, *Portreti filozofije: Heidegger, Jaspers, Arendt*, Naklada Breza, Zagreb 2019.

Recentno izdanje Naklade Breza, autorsko je djelo Boška Pešića čije mjesto nepobitno pripada krugu najnovijih akademskih napora filozofijske provenijencije i argumenta istraživanja. Kada bi se percepcija ovog djela svela na to da se ono prepoznaje u promišljanju filozofijskih sadržaja preko autora koji su u povijesti suvremene spekulativne misli, svojim leksikom i interpretativnim kategorijama, adekvatno problematizirali duh vremena, njegove procese, uzroke i moguće ishode, to bi zasigurno uvelike zahvatilo domenu značaja ovog doprinosa aktualnom akademskom diskursu o navedenim temama. No, povijesno-filozofijska struktura u ovom je radu prvenstveno preduvjet teoretskom problematiziranju elemenata koji determiniraju antropološku instancu bivanja te je, kao takvo, ovo djelo ponajprije kritičko-dijaloškog karaktera spram različitih manifestacija trenutnog stanja egzistencijalne svijesti današnjeg čovjeka.

U prilog tezi da se ovdje radi o kritičkom pristupanju spekulativnim sadržajima gdje povijesno-filozofijska kontekstualizacija istih služi, prije svega, kao medij preko kojega progovara sam autor, idu i dvije bitne činjenice. Prva je ta da već naslovom Pešić sintetizira značajnu količinu filozofijska sadržaja: ne ugrožavajući niti jednog od odabranih autora u vidu njihove spekulativne formacije i filozofijske provenijencije, Pešić ovdje implementira tezu da primat svakog filozofijskog promišljanja pripada filozofiji samoj koja se manifestira na mnoge, međusobno komplementarne, ali i oprečne načine. Struktura djela, s druge pak strane, reflektira dijalektičku trijadu pozicija misli (Heidegger, Jaspers, Arendt) preko koje se i operativno rehabilitira alternativni pristup povijesno-znanstvenoj metodi istraživanja u korist izravne egzistencijalne konfrontacije s njihovim opusom.

Pluralitet pozicija, škola i struja misli predstavlja naličja filozofijska diskursa kojem prethodi isključivo mogućnost postojanja filozofije kao one dimenzije otvaranja strukturama stvarnosti i bivanja koja je u stanju prodrijeti do pitanja smisla i temelja svakog postojanja. Portreti

su, stoga, različite forme jedinstvenosti sadržaja koji se transformira u međudijalogu i interakciji identiteta koji se gradi i modificira u plodonosnom odnošenju ka drugom od sebe. Iz tih singularnih manifestacija smisla bitka Pešić derivira pojmove i teme koje predlaže u njihovoj povijesno dosljednoj, ali i kritički aktualnoj formi. Heidegger se pritom ukazuje nezaobilaznim po pitanju poimanja jezika i mišljenja, Jaspers po problematiziranju slobode i egzistencijalne komunikacije te Arendt u kontekstu prosudbe i aktivnog djelovanja po idejnom nahođenju bivanja u svijetu. Zbir ovdje prisutnih elemenata ujedno je i dijagnoza aktualnog zapadnog svjetonazora koji ne krije kontradiktornost svoje unutarnje strukture obzirom da se temelji upravo na konceptima koji u definiciji njegova sadržaja poprimaju problematične karakteristike.

Misao koja prethodi svakoj konkretizaciji, ne kao proizvod subjekta, već kao temelj koji se u parcijalnosti svijeta ukazuje u svojoj skrivenosti – prva je kritička Pešićeva opaska vremenu kojemu se ovim djelom obraća. Svoditi misao na kognitivnu vježbu epistemologizacije te konsekventnu instrumentalizaciju iste, determinante su trenutnog duha kolektivne svijesti kojeg se "ovdje pokušava svladati" - kako to Pešić eksplicitno navodi - "staromodnim ustrajavanjem na razumijevanju nekih od ključnih problema filozofije, onih s kojima je i samu filozofiju moguće razumjeti". Anakronost pristupa ovdje je nietzscheanskog karaktera u svojstvu protivljenja dominantnim strukturama svijesti, pa je stoga ona više vremenu protivna nego za vremenom posustala. Ovdje se ne radi o restauraciji minulih ili razvojem filozofijske misli nadiđenih spekulativnih teza, već je u Pešićevom djelu prisutna inverzija definicije mišljenja kao onog kojem se suvremeni subjekt prepušta, a ne kojeg se, descartovski, isti predstavlja kao uvjet.

Naravi ovoga djela svojstvena bi bila i pozitivna kritička valorizacija Pešićevih spekulativnih polaznih premisa koje primat daju jedinstvenosti mišljenja u pluralitetu formi i sadržaja. Ta *apriornost* gotovo transcendentnog karaktera, kojom Pešić izolira, s jedne strane, cjelinu ideje filozofije kao takve, dok s druge, pak, strane dopušta da se takva jedinstvenost supstance determinira na beskonačno brojive načine, smješta ga u red onih koji rehabilitiraju ulogu antropološkog elementa u sistemu okružujućeg totaliteta, no u granicama njega kao ne-utemeljujuće egzistencijalne forme. Drugim riječima, Pešić daje ontološki primat filozofiji kao zasebnom entitetu koji se konsekvencijalno manifestira na beskonačni broj formi, od kojih su zasebne misleće egzistencije oblici, odnosno portreti kojima

se konkretizira ta i takva spekulativna *apriornost*.

U kritičkom pristupanju Pešićevom djelu od ključnog je značenja uočiti lajtmotiv idealističkog podrijetla u antidescartovskoj deklinaciji premisa od kojih polazi. Dok primat subjekta preko Heideggera gubi svaki kredibilitet, Jaspers se egzistencijom otvara ka apriornom temelju sveg postojećeg, dok se hermeneutički krug zatvara preko Arendt koja vraća dignitet praktičnom promišljanju i djelovanju u konkretnim strukturama zbilje.

Preko redefinicije mišljenja i njegova objekta - "stvari", Pešić kreće ka drugoj determinanti suvremena doba koja se čini problematičnom u vidu kontradiktornosti, s jedne strane, svoje fundamentalnosti i neizbježnosti za aktualni način egzistencijalna bivanja u svijetu, i s druge, neadekvatnosti prirode njezina izričaja. Preko Jaspersa, Pešić problematizira upravo prirodu današnje komunikacije koja je po svim parametrima globalno povezanog svijeta – temelj svake interakcije a time i garancija same strukture društva i zajednice koja se odnošenjem s alteritetom time mrežno gradi.

Sloboda se nameće kao uvjet čovjekova autentična komuniciranja u egzistencijalnom samorazjašnjavanju. To je trenutak u kojem redefinicija jezika preko Heideggera Pešiću dopušta da se uspješno nadoveže na Jaspersa uočavajući teoretsku i interpretativnu poveznicu njihovih pozicija. Otvaranje bitku preko habitirajućih jezičnih formi, u potpunoj slobodi izričaja života, ujedinjuje ova dva portreta koji se međusobno komplementarno i dijalektički odnose. Preko Arendtinog nastojanja da se misao definira u konkretnom bivanju egzistencijom, Pešić zatvara hermeneutičko-ontološki krug svojih razmatranja. Filozofija koja se prevodi u praksu i u djelovanje, koja se konkretizira preko singularnih elemenata svojeg davanja svijetu i u svijetu, tako dobiva svoj smisao. Fundamentalno pitanje svakog filozofijskog promišljanja tako dolazi do sebe samog u metodološki kružnom interpretativnom kretanju, postajući istovremeno prvo načelo i ishodišna točka svake filozofske refleksije. Portretima se, kao razlikovnim ontološkim stupnjevima sebe, filozofija konkretizira u strukturama čovjekova bivanja, dolazeći tako do smisla i smislena praktičnog djelovanja. Kognitivna apriornost mišljenja gubi tako svoj primat, povrđujući gotovo anti-descartovske premise cijelog djela, i nepobitno ga tako svrstavajući u hvalevrijedne napore filozofijske spekulacije da se kritički odnosi ka dominantnom mišljenju vremena koji centralizira antropološku dimenziju bitka u cjelini aktualnih

filozofskih razmatranja. Ne razvijajući anti-antropološke pozicije, Pešić poziva na primat bitka i jasno iscrtavanje domene slobode mišljenja i djelovanja u skladu s ontološkom definicijom bića. Sloboda je prepoznavanje sebe u svojoj vlastitosti i u vidu onoga što konstituira mogućnost bivanja određenom formom i sadržajem.

Preko trijade filozofa Pešić upućuje na smjernice egzistencijalnog samopromišljanja pa je pertinentno ovom djelu svakako to da ono ulazi u takvu vrstu kritičke literature koja se nezaobilaznom predstavlja u duhovnoj i intelektualnoj introspekciji pojedinca. Dodanu vrijednost radu daje činjenica da autor u cjelini prikazuje hod samorazumijevanja bitka, u suptilnoj prisutnosti idealističkih teoretskih postavki misli, kao odgovor na dominantno epistemološku percepciju čovjeka i okružujućeg bivstvujućeg konteksta života. Ovakva vrsta spekulativna svrstavanja, kojeg uočavam načinom pristupa, odabirom tema i kompleksnosti sintaktičkog sadržaja, ovdje dolazi do izražaja isključivo kao pozitivna alternativa prevalentnim strujama vremena i determinira se kao filozofski nužan poziv na priziv savjesti modernog čovjeka u svrhu preispitivanja njegova djelovanja. Time ovaj rad pronalazi svoje mjesto u aktualnoj filozofskoj debati o *antroposu* kao (ne)izostavnom elementu bitka u cjelini.

Pavao Žitko